

Supeditar l'economia a la política

L'Estat no pot ni ha de substituir el mercat, però aquest ha d'avançar ordenadament

ANTONIO PAPELL*

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 14.10.08

Quan Francis Fukuyama va publicar a la revista The National Interest el seu famós assaig ¿El final de la Història?, convertit en llibre el 1992 però ja sense els signes d'interrogació, la va encertar relativament amb les seves tesis a l'anunciar el triomf de la democràcia liberal, que es convertiria en l'únic paradigma global. El Mur de Berlín acabava de caure (1989), el comunisme estava derrotat i desacreditat, i el liberalisme econòmic estava en plena puixança, impulsat per la cultura política anglosaxona, clarament hegemònica en aquelles dates.

El diagnòstic de Fukuyama el va contestar poc temps després Huntington, que va presentar la seva teoria del xoc de civilitzacions també en un article, aquest publicat el 1993 a Foreign Affairs i convertit en llibre l'any següent. El model unívoc d'aquell valia per a Occident, però, tal com s'han encarregat de recordar violentament diverses vegades els islamistes, ha de competir amb els d'altres civilitzacions, un concepte vidriós que prové de Spengler i que va desenvolupar Toynbee.

La globalització ha abonat les conclusions de Fukuyama, i l'homogeneïtzació política i econòmica del nostre àmbit occidental és un fet incontrovertible des que Reagan i Thatcher van exportar l'ortodòxia monetarista a tot l'orbe. La mateixa UE va acceptar a Maastricht la bona nova liberal, i la unificació monetària es va fer sobre les bases neoliberals

de l'equilibri pressupostari, la desregulació mercantil i la renúncia de l'Estat a participar en la producció de béns i serveis.

Fins i tot l'esquerra, amb la tercera via de Blair i el republicanisme de Zapatero, ha adaptat la vella socialdemocràcia als nous cànons. La conversió d'Occident a aquests nous dogmes ha ofert resultats fecunds: els nostres països han experimentat des d'aleshores l'etapa més expansiva de la història... que s'acaba de truncar amb la que passarà als annals del segle XXI com la gran crisi del 2008.

GRANS preguntes s'amunteguen enmig de la incertesa i el desconcert que hi ha en aquesta hora: ¿què ha passat? ¿En què ens hem equivocat? ¿Quin ha de ser el camí de la rectificació?

Les respostes ja les tenim: el que ha passat no ha estat el fracàs de la democràcia liberal, sinó el resultat d'un plantejament d'aquesta extrem i equivocat. Això ho ha explicat amb mà destra Manuel Castells: "Té les arrels la crisi en la desregulació de les institucions financeres que es va anar accelerant des de l'any 1987. Va sorgir un nou sistema financer que va aprofitar les tecnologies de la informació i la comunicació per innovar els seus productes i per generar una expansió sense precedents dels mercats de capitals. Es va afanyar a transformar qualsevol valor, actual o potencial, en actius financers, rendibilitzant tant el temps (els mercats de futurs) com la incertesa (els mercats d'opcions) i procedint a la titularització financera (securitization) de qualsevol tipus de béns i serveis, actius i passius financers i de les mateixes transaccions financeres".

AQUELL PROCÉS va donar uns resultats exuberants al principi. Però els vells mecanismes de supervisió i control van ser ben aviat incapaços d'adaptar-se a la vertiginosa evolució dels mercats financers, i l'ultraliberalisme dels neocons nord-americans no ha considerat necessari corregir el desfasament. Les conseqüències són ben a la vista: els abusos de les hipoteques subprime han posat de manifest la degradació del sistema, que ha començat a enfonsar-se. I l'Estat ha hagut de sortir a auxiliar les institucions que han entrat en crisi per evitar que l'esclat acabés afectant tota l'estructura econòmica i social.

TOT APUNTA que la democràcia liberal del futur serà molt més temperada, ja que s'ha reconegut a la pràctica la necessitat de mantenir un Estat regulador i supervisor, de moment pel que fa al sistema financer, però no hi ha raons per pensar que aquest paper no s'hagi d'estendre també a altres àmbits (el mercat de treball, per exemple). Els que han propugnat de manera agosarada la conveniència de l'Estat mínim ara clamen per endossar a l'àmbit públic la reparació del desgavell. En definitiva, s'ha d'obtenir una síntesi entre els criteris liberals que reconeixen les bondats de la mà invisible del mercat i els principis més complexos que atorguen a l'Estat un cert paper, i no només regulador i supervisor: també orientador i, quan sigui necessari, interventor. Ningú es podia pensar fa gairebé un any que els estats occidentals haurien de garantir els estalvis dels ciutadans per posar-los a l'empara de les fallides bancàries.

El vell concepte extrem de democràcia liberal, que va evolucionar els anys noranta fins a l'anomenat consens de Washington, s'ha de revisar amb esperit pragmàtic i conviccions clares: l'Estat no pot ni ha de substituir el mercat, però aquest ha d'avançar ordenadament. I els

interessos generals han de quedar resguardats. En el fons, la idea coincideix amb el vell criteri de supeditar l'economia a la política. No es tracta, és obvi, de tornar a velles pràctiques periclitades, sinó de buscar i aconseguir nous equilibris en què l'espontaneïtat mercantil i la intel·ligència vagin de la mà.

*Periodista